

STANOWISKO
Polskiej Izby Informatyki i Telekomunikacji [PIIT]
w sprawie Projektu ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych
i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych

WPROWADZENIE

Na wstępie pragniemy podkreślić, że Członkowie Polskiej Izby Informatyki i Telekomunikacji (dalej: PIIT, Izba) popierają główny cel ustawy, jakim jest zwiększenie szeroko podjętej dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych i wyrażają opinię pozytywną pod warunkiem uwzględnienia przedstawionych poniżej propozycji zmian.

Projektowane przepisy wpisują się w prowadzone przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju prace nad projektem horyzontalnej ustawy o dostępności wraz z programem Dostępność Plus. Z tego względu pragniemy przytoczyć niektóre uwagi, jakie Izba przekazała w swym stanowisku z czerwca 2018 r. do zarysu projektu tejże ustawy.

Uważamy, że kluczową rolę w upowszechnieniu i wdrażaniu w życiu społecznym koncepcji dostępności powinno odgrywać Państwo i jego instytucje, poprzez tworzenie skrojonego na miarę współczesności mądrego i przekrojowego prawa, którego przepisy będą możliwe do realizacji w rozsądnych ramach czasowych, propagowanie i konsekwentne stosowanie w swych działaniach dobrych praktyk oraz akcję edukacyjną na dużą skalę, z udziałem organizacji pozarządowych i podmiotów wyspecjalizowanych (także partnerów biznesowych).

Efektywność wprowadzania zasad dostępności zależy w dużej mierze od powszechnego zrozumienia i akceptacji koncepcji dostępności przez całe społeczeństwo, środowisko akademickie, pracowników instytucji państwowych oraz przedsiębiorców wprowadzających na rynek produkty i oferujących usługi. Dlatego tak istotne jest, żeby w pierwszej kolejności instytucje państwowe dawały dobry przykład, jak należy realizować koncepcję dostępności tak, aby stała się ona docelowo czymś naturalnym i powszechnie stosowanym.

Członkowie Izby postulują, aby we wszelkich działaniach związanych z przedmiotowym projektem ustawy, jak również innymi aktami prawnymi związanymi z szeroko rozumianą dostępnością, uwzględniać na bieżąco założenia projektu unijnej dyrektywy o dostępności (*Europejski Akt o Dostępności*), nad którą prace są już bardzo zaawansowane, jak również innych projektowanych unijnych aktów prawnych mających wpływ na zakres przedmiotowej ustawy (np. *Kodeks Łączności Elektronicznej*, czy rewizja *dyrektywy audiowizualnej*). Pewność stanowionego prawa oraz spójność planowanych polskich przepisów z przepisami wspomnianej dyrektywy oraz faktycznym uwzględnianiem założeń programu Dostępność Plus (w tym planowanej ustawy o dostępności) stanowią dla nas kwestię kluczową.

UWZGLĘDNIANIE POTRZEB WSZYSTKICH OBYWATELI

Kwestia, która zwraca naszą uwagę w *Projekcie ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych*, to brak odniesień do potrzeb osób, które mają specjalne potrzeby komunikacyjne. Brakuje ich zarówno w projekcie ustawy, jak również w jej uzasadnieniu.

Głusi w Polsce są grupą osób niepełnosprawnych wielokrotnie pomijaną i zaniedbywaną pod względem legislacyjnym. **Głusi i słabosłyszący to blisko 20% wszystkich osób niepełnosprawnych w naszym kraju – ok. 900 tysięcy osób.** Należy podkreślić fakt, że połowa tej grupy to osoby niesłyszące w takim stopniu, iż podstawowym sposobem komunikacji dla nich jest Polski Język Migowy. Jest to język naturalny dla tej grupy osób na terenie naszego kraju. Bardzo często zapomina się, że dla Głuchych język polski powinien być traktowany zasadniczo jak język obcy. Pomimo zdobywania obowiązkowego wykształcenia na poziomie podstawowym czy średnim, bardzo duży procent Głuchych ma problem z opanowaniem języka polskiego na poziomie, który umożliwia skuteczną komunikację. I nie mówimy tylko o trudności w komunikacji werbalnej, ale przede wszystkim chodzi tutaj o **zrozumienie treści pisanych** i przekazywanie czytelnych dla osób słyszących komunikatów.

Z tego właśnie powodu konieczne jest uwzględnienie zaangażowania w komunikację z Głuchymi profesjonalnych tłumaczy Polskiego Języka Migowego. Osób tych jednak w Polsce jest wciąż za mało, by można było mówić o łatwym dostępie do odpowiednich jakościowo i profesjonalnych usług tłumaczenia. Technologia jednak to ułatwia.

W przedstawionej wraz z projektem ustawy Ocenie Skutków Regulacji (OSR) wskazano, że projekt stanowi implementację *dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Dz. Urz. UE L 327 z 02.12.2016 r.)*.

Zgodnie z zapisem pkt.1, str.1 OSR głównym celem dyrektywy 2016/2102/UE jest *(wytluszczenia własne): zapewnienie większej dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów realizujących zadania publiczne, w oparciu o wspólne dla wszystkich państw członkowskich UE wymogi dostępności dla osób z ograniczeniami funkcjonalnymi. Takie osoby to między innymi:*

- *osoby niewidome i słabowidzące,*
- ***osoby głuche i słabosłyszące.***
- *osoby z niepełnosprawnościami psychicznymi lub intelektualnymi,*
- *osoby starsze,*
- ***osoby mające trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (mają problemy z komunikowaniem się lub rozumieniem języka pisanego albo mówionego).***

Ta lista zawiera jedynie 5 pozycji, a Głusi, ze względu na specyfikę tego typu niepełnosprawności w naszym kraju, kwalifikują się aż do 2 z wymienionych powyżej 5 punktów.

Dlatego właśnie postulujemy o uwzględnienie ich specjalnych potrzeb w ramach rekomendowanych zmian i uzupełnień w projekcie ustawy o propozycje, które prezentujemy w niniejszym stanowisku.

DOSTĘPNOŚĆ CYFROWA

W art. 3. ust 1. wprowadzona została definicja dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych polegająca na zapewnieniu ich postrzegalności, funkcjonalności, **zrozumiałości** i rzetelności. Prezentowany w art. 2 słownik pojęć ustawowych nie obejmuje definicji zrozumiałości. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że zrezygnowano z definiowania tego pojęcia, gdyż jest zgodne „z jego powszechnym zrozumieniem, tzn. zapewnieniem by tworzony tekst, czy też w tym wypadku element strony internetowej lub aplikacji mobilnej był w pełni czytelny i zrozumiały dla użytkownika”¹.

Pragniemy podkreślić, że w związku z zasadami postrzegalności i rzetelności właściwe byłoby należyte zdefiniowanie zasady zrozumiałości w odniesieniu do Głuchych w przedmiotowej ustawie. Zasada postrzegalności wskazuje, że *treść powinna być dostępna za pomocą różnych zmysłów*² przy czym, ze względu na wyłączenie zmysłu słuchu, połączone z trudnością zrozumienia treści w języku polskim, warto byłoby zdefiniować, że dostępność cyfrowa powinna uwzględniać, jako jedną z opcji, możliwość zapoznania się przez osoby Głuche z treściami za pośrednictwem dostępu do tłumacza języka migowego.

Dwie kolejne zasady również w sposób wyraźny odnoszą się jedynie do osób niewidzących, a **pomijają potrzeby Głuchych.**

Zasada funkcjonalności wg. definicji w obecnej formie określa: *wymaganie, by prezentowana informacja była w pełni dostępna zarówno za pomocą klasycznych metod, np. wyświetlana na ekranie komputera, ale również odczytywana w całości za pomocą możliwie najszerzej liczby narzędzi wspierających przez czytnik ekranu osoby niewidomej, możliwa do odczytania na tablecie, smartfonie...*³.

Zasada rzetelności z kolei w obecnej formie określa, że *„sposób prezentowania informacji musi być zaprojektowany i wykonany w sposób umożliwiający współpracę z maksymalnie dużą gamą terminali użytkownika i narzędzi wspierających lub tak by posiadały one odpowiednie alternatywy umożliwiające taką współpracę. Konieczna jest też dbałość o pełną zgodność ze standardami programistycznymi”*⁴.

W naszej ocenie definiowane pojęcia powinny zostać uzupełnione o określenie dodatkowego, optymalnego i opcjonalnego sposobu realizowania dostępności na najwyższym możliwym poziomie dla osób niesłyszących, czyli w tym wypadku o działanie z **wykorzystaniem zdalnego dostępu do tłumaczy języka migowego** (zrozumiałość i

¹ Cyt. za *Uzasadnienie do projektu ustawy*, str. 17 pkt. III, podpunkt 3.

² Cyt. za *Uzasadnienie do projektu ustawy*, str. 17 pkt. III, podpunkt 1.

³ Cyt. za *Uzasadnienie do projektu ustawy*, str. 17 pkt. III, podpunkt 2.

⁴ Cyt. za *Uzasadnienie do projektu ustawy*, str. 18 pkt. III, podpunkt 4.

funkcjonalność) **przy możliwości dostępu zarówno z poziomu strony internetowej, jak i za pośrednictwem dowolnego urządzenia typu smartfon będącego w posiadaniu obywatela**, który chce uzyskać informacje o działaniu podmiotu publicznego i świadczonych usługach. Możliwość złożenia przez osobę Głuchą z trzydniowym wyprzedzeniem wniosku w urzędzie o pomoc tłumacza języka migowego, jest z pewnością rozwiązaniem ułatwiającym Głuchym korzystanie z usług podmiotów publicznych, tym niemniej stanowi wciąż pewne ograniczenie dostępności cyfrowej. Optymalnym rozwiązaniem byłoby zapewnienie, tam, gdzie to możliwe i racjonalne kosztowo, dostępu do tłumacza w czasie rzeczywistym, co stanowiłoby odzwierciedlenie faktycznych uprawnień pozostałych obywateli.

ZASTOSOWANIE USTAWY

Pozytywnie oceniamy proponowany zakres podmiotów zobowiązanych do stosowania ustawy, który zgodnie ze wskazaniem w uzasadnieniu, tożsamy jest z tym z rozporządzenia UE. Warto przy tym jednak zwrócić uwagę na stosowane wyłączenia.

Zasadne jest zdefiniowanie poziomów dostępności cyfrowej strony internetowej lub aplikacji mobilnej, o których mowa w art. 6. Ustawy.

Na przykład art. 7 ust. 1 daje możliwość zapewnienia alternatywnych form dostępu do informacji. W kontekście uzasadnienia do ustawy pojawia się opis sytuacji, kiedy osoba niewidząca nie może zapoznać się z plikiem graficznym, który powinien być dla niej opisany w formie, którą rozpozna czytnik ekranowy.

Jednak art. 7 ust. 3 rozwija tą kwestię o sytuację, gdy brak jest możliwości udostępnienia cyfrowego alternatywnego sposobu dostępu do informacji. Wtedy za taki dostęp uznawane są możliwość kontaktu telefonicznego lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Głusi nie mogą zadzwonić przez telefon, a prowadzenie dodatkowej korespondencji w języku polskim (np. poprzez mail) również nie zawsze jest możliwe. Zatem w tym artykule warto również umieścić opis opcji zdalnego dostępu do tłumacza języka migowego online z poziomu dostępnej strony internetowej podmiotu publicznego i/lub z poziomu aplikacji mobilnych, które Głuchy obywatel mógłby do tego celu wykorzystać.

Z tego względu proponujemy zapis „3. W przypadku braku możliwości, o której mowa w ust. 2, alternatywne sposoby dostępu do informacji mogą polegać również na udostępnieniu możliwości kontaktu telefonicznego, korespondencyjnego, **kontaktem za pomocą środków wspierających komunikowanie się wizualne (komunikatory internetowe) odpowiednie dla osób niesłyszących, wskazane w szczególności w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. 2011 nr 209 poz. 1243)** lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej, o których mowa w ustawie z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2017 r. poz. 1219 oraz z 2018 r. poz. 650), z podmiotem publicznym.”

Warto zwrócić uwagę, że odstępienia od obowiązków określonych w ustawie obejmuje małe podmioty lub te, dla których zapewnienia dostępności wiązałoby się z nadmiernym kosztem. Możliwe jest ograniczenie dla nich zakresu obowiązków zapewnienia dostępności, ale nie ma w ustawie mowy o całkowitym wyłączeniu. Jest to rozwiązanie pozytywne.

DEKLARACJA DOSTĘPNOŚCI

Za szczególnie istotne należy wskazać także uzupełnienie tego co powinna zawierać deklaracja dostępności. Rekomendujemy dodanie w art. 6. ust. 3 pkt. 9) o następującej treści:

9) informacje o dostępności lub braku dostępności do tłumaczy języka migowego online oraz zakresie stosowanego rozwiązania umożliwiającego dostęp do informacji, jak również załatwiania spraw z danym podmiotem zobowiązanym.

DZIAŁANIA INFORMACYJNE

W zakresie działań informacyjnych dotyczących dobrych praktyk oraz programów edukacyjnych na rzecz poszerzenia wiedzy i budowania świadomości z zakresu dostępności cyfrowej działania takie powinny być szeroko zakrojone i skierowane zarówno do podmiotów publicznych, które są do tego zobowiązane, ale także do beneficjentów tego wdrożenia. Pokazanie dostępności jako naturalnego sposobu zadbania o interes osób niepełnosprawnych (a patrząc szerzej - osób o specjalnych potrzebach) może być wspierane poprzez współpracę zarówno ze strony podmiotów trzeciego sektora, jak również poprzez stronę biznesową.

Działania izb gospodarczych takich jak Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji są nakierowane na propagowanie wiedzy o tak istotnym z perspektywy obywateli zagadnieniu.

POPRAWA KONKURENCYJNOŚCI

Już na samym początku uzasadnienia do projektu ustawy (str. 15 pkt. 1, akapit 2) wskazano, że przyjęcie zharmonizowanych wymagań powinno poprawić konkurencyjność podmiotów zajmujących się programowaniem i projektowaniem stron internetowych lub aplikacji mobilnych, a także zmniejszyć koszty ponoszone przez organy sektora publicznego związane z zapewnieniem dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych.

Zwróćmy uwagę, że podmioty polskie, które operują na rynkach zagranicznych w przedmiotowym zakresie, już dawno musiały uwzględnić wymagania i specyfiki przepisów obowiązujących w innych krajach. Pewność stanowionego prawa oraz spójność planowanych polskich przepisów z przepisami unijnymi jest najlepszą podstawą do tego by zapewnić przedsiębiorcom stabilne możliwości rozwoju.

Nadmiernie obciążające lub niejasno określone, albo co gorsza często zmieniane przepisy wpływają na trudności i generują nadmierne koszty poprzez częstszą konieczność zmieniania procedur czy standardów. Z naszej perspektywy, dlatego wprowadzane rozwiązania powinny być możliwie kompleksowe i uwzględniać wszystkie planowane i docelowe zmiany w zakresie dostępności oraz proporcjonalnie zaadresować potrzeby wszystkich grup osób niepełnosprawnych

PODSUMOWANIE

Pozytywnie odnosimy się od faktu, iż Program Dostępność Plus, nad którym trwają prace w rządzie, nie ogranicza się jedynie to poprawy dostępności przestrzeni publicznej w aspekcie architektonicznym, ale obejmuje także niezwykle istotną dostępność produktów i usług w aspekcie informacyjnym i komunikacyjnym. Dlatego obok dostępności fizycznej trzeba pamiętać o dostępności cyfrowej. Ustawa, której projekt konsultujemy, określa tę cyfrową dostępność w zakresie stron internetowych i mobilnych aplikacji podmiotów publicznych, jednak w ocenie członków PIIT w niewystarczający sposób adresuje potrzeby osób niesłyszących.

Wszystkie wprowadzane zmiany powinny być jednocześnie zgodne z dotychczasowymi rozwiązaniami takimi jak *Dyrektywa 2016/2102* oraz z *Konwencją ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych*, ale także warto uwzględnić projektowane zmiany i nowe akty takie jak *Dyrektywa Europejski Akt o Dostępności*.

Mamy nadzieję, że wdrożenie przedmiotowej ustawy, jak również realizacja programu Dostępność Plus będą przebiegały pełniej niż miało to miejsce w przypadku implementowania np. *rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności*.